

גליון תקל + ערש"ק פרשת שלח

• שנת העשרים •

לקחת שבח

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

בפירש"י על מעלת מצות ציצית

בהא דחלה איך לה שיעור מה"ת

מדוע "דרך רשעים צלחה"?

פרטים מהאסיפה החשאית

אור
החסידות

קובץ זה יוצא לאור
לעילוי נשמת האי גברא רבא, רודף צדקה וחסד
זכה לפזר מכספו להדפסת תורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע
הרב החסיד ר' מאיר בהר"ר שמחה יצחק זאיאנץ ע"ה
ס. פאולו ברזיל
נלב"ע ביום ג' סיון ה'תשפ"א
תנצב"ה

ולזכות יבלחטו"א בניו הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מאיר יעקב זילברשטרומ, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

קיום המצוות ללא השבונות – המסר משליחות המרגלים

משה לא שלח המרגלים כדי לברר אם יכולים לכבוש את הארץ

כששלח משה את המרגלים, ציוה עליהם לבדוק את כל הפרטים, וכמו: "ומה הערים גו' הבמחנים אם במבצרים" (פרשתנו ג, ט), "ומה הארץ גו' היש בה עץ אם אין" (שם, כ) - כדי לדעת באיזה אופן צריך לצאת למלחמה; אבל משה לא שלח אותם לברר אם יכולים לכבוש את ארץ-ישראל, שכן, גם אם מצד הטבע אי אפשר לכבוש את ארץ ישראל - כפי שטענו המרגלים - צריכים בכל זאת לילך.

וטעם הדבר - כיון שעל זה ישנו ציווי של הקב"ה, וכיון שכך צוה הקב"ה - בודאי נותן את הכח לזה, ולכן אין מקום לחשבונות של טבע בענין זה; חשבונות של טבע הם רק כדי לדעת באיזה אופן לילך לארץ-ישראל, שכן, אם יושבי הארץ נמצאים "במחנים" צריך ללכת למלחמה באופן כן, ואם הם יושבים "במבצרים", צריך ללכת באופן אחר כו', אבל בנוגע לעצם ההליכה - אין מקום לשאלה בדבר.

כשמדובר אודות קיום המצוות עצמו – דבר הפשוט שאין להתחשב כלל עם עניני הטבע

ועל דרך זה בנדון דידן: כאשר מדובר אודות לימוד התורה וקיום המצוות, כפי המבואר בשולחן-ערוך - אין מקום לשאלה אם יכולים לפעול זאת, ואין מקום להתחשב בהגבלות הטבע; החשבונות הם רק באיזה אופן לקיים את המצוה, כיון שהכוונה היא שיקיימו את המצוות בטבע דוקא.

וכידוע (לקו"ד ח"ד תשנב, ב) הסיפור אודות רבנו הזקן, שכאשר העבירוהו בספינה רצה לקדש את הלבנה, וביקש מהגוי המנהיג את הספינה שיעמיד את הספינה, וכאשר סירב, עמדה הספינה מעצמה, שלא ברצונו של המנהיג, וכך חזר הדבר כמה פעמים. וכאשר הגוי ראה שבלאו הכי אינו בעל הבית, הסכים ברצונו להעמיד את הספינה, ואז קידש רבנו הזקן את הלבנה. ולכאורה אינו מובן: כיון שהספינה נעמדה כבר, מה הי' הצורך ברצונו של הגוי? וידוע הביאור בזה (שם תשנב, א. וראה גם לקו"ש ח"א ס"ע 48 ואילך. וש"נ. תו"מ ח"ד ע' 182), שהכוונה היא שקיום המצוה יהי' בלבושי הטבע דוקא -

אבל כאשר מדובר אודות קיום המצוות עצמו, אם לקיימם או כו' - אזי דבר הפשוט הוא שאין להתחשב כלל עם עניני הטבע, וכיון שהקב"ה מצוה לעשות כן, בודאי נותן את הכח לזה.

(תורת מנחם ח"א ע' 75 ואילך)

פתיחה

בעזה"ת.

הננו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון תקל) היו"ל לפרשת שלח, ובו אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"לה"ה נבנ"מ זי"ע.

במדור 'מקרא אני דורש' יבואר מדוע חיפש ומצא רש"י רמזים רבים במצוות ציצית, בצבע התכלת ובמניין החוטים, במספר הכנפות ובשם "תכלת", בעוד מטרתו רק לפרש פשוטו של מקרא, ומדוע דווקא במצוות ציצית נאמר "אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים".

המדור 'יינה של תורה' עוסק במאמרו המופלא של המדרש רבה שהמבטל מצוות חלה כאילו קיים ע"ז והמקיימה כאילו ביטל ע"ז, מאמר זה יבואר על פי ביאור תוכן חטא ע"ז שישנו בדקות גם בזמנו בעסק הפרנסה, ודרך ההתמודדות עם ניסיון זה לעקרת הבית ולנחתום.

במדור 'חידושי סוגיות' יפלפל בהא דחלה אין לה שיעור, בדנוע ביהודה כתב בדעת רש"י על התורה שלענין הפקעת העיסה מדין טבל אין שיעור לחלה, אך לענין הנתינה לכהן יש שיעור גם מן התורה, ויחדש ששיטת רש"י באמת שונה היא, שבדין הפרשת והפקעת איסור טבל אומרת התורה שצריך להיות "חלה" שפירושו עוגה וחררה שיש בה חשיכות ולא פיורים בלבד, וע"כ נתנו חכמים שיעור קבוע כדי של"חלה" תהי' חשיכות.

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להיפך, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וסאן הורחבו ונתבאר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבירדו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

תוכן ענינים

ב. מקרא אני דורש המעלה הנדולה של מצות ציצית
מדוע הביא רש"י רמז ר"מ הדרשן על מצוות ציצית, דמה מוסיף זה בפשט הכתוב? / מדוע כתוב דווקא גבי מצוה זו "אני ה' גו' אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" ולא גבי מצוות אחרות השקולות כנגד כל המצוות? / ביאור דברי רש"י שהביא רמזים שונים על מצוות ציצית בפירושו

(ע"פ לקו"ש שו"ת ח"ה ע"ב 94 ואילך)

ה. פנינים עיונים וביאורים קצרים
"בן עמרם" – לשון זילות או לשון כבוד? (ע"פ לקו"ש שו"ת ח"ה ע"ב 84 דף 10)
בין פסח שני ובנות זלפחד למקושש עצים (ע"פ לקו"ש שו"ת ח"ה ע"ב 187)

ו. יינה של תורה
מצוות חלה שמבטלת עבודה זרה
איך מצוות חלה היא יסוד האמונה כולה? / מהו חטא עבודה זרה בדקות? / האם המזלות אכן מורידים שפע לעולם? / ומדוע בעלת הבית צריכה להפריש חלה יותר מן הנחתום מהות מצוות חלה והאמונה הטהורה באחדות ה'

(ע"פ לקו"ש שו"ת ח"ה ע"ב 183 ואילך)

ט. פנינים דרוש ואגדה
מדוע אין לחשוש מנפילה כנפילת ה"נפילים"? (ע"פ לקו"ש שו"ת ח"ה ע"ב 91 ואילך)
עיקר העבודה הוא "לבן" (ע"פ לקו"ש שו"ת ח"ה ע"ב 101)

י. חידושי סוגיות
בהא דחלה אין לה שיעור מה"ת
יפלפל בדברי הנובי"ש שחלק על המפרשים וחידש דהא דאין שיעור מה"ת הוא כחיוב הפרשה ולא בנתינה לכהן / יבאר דרך חדשה לשיטת רש"י בפירוש המקרא, דגם בהפרשה יש מקור מן התורה לומר דבענין חשיכות ושיעור

(ע"פ לקו"ש שו"ת ח"ה ע"ב 178 ואילך)

יג. תורת חיים
מדוע "דרך רשעים צלחה"?

יד. דרכי החסידות
פרטים מהאסיפה החשאית

טז. שיחות קודש
קיום המצוות ללא חשבונות – המסר משליחות המרגלים

צוות העריכה וההגהה:
הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

המעלה הגדולה של מצות ציצית

מדוע הביא רש"י רמז ר"מ הדרשן על מצוות ציצית, דמה מוסיף זה בפשט הכתוב? / מדוע כתוב דווקא גבי מצוה זו "אני ה' גו' אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" ולא גבי מצוות אחרות השקולות כנגד כל המצוות? / ביאור דברי רש"י שהביא רמזים שונים על מצוות ציצית בפירושו

א. בסיום הסדרה באה פרשת ציצית, ובסיום הפרשה - בסוף הסדרה ממש - מביא רש"י אריכות גדולה מיסודו של ר"מ הדרשן:

"ומיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי: למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודה זרה? לומר שהמחלל את השבת כעובד עבודה זרה, שאף היא שקולה ככל המצוות. וכן הוא אומר בעזרא 'ועל הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה ומצוות ואת שבת קדשך הודעת להם'. ואף פרשת ציצית לכך נסמכה לאלו, לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצוות, שנאמר 'ועשיתם את כל מצוותי'".

ולפום ריהטא אינו מובן: מה כוונת רש"י בזה שהעתיק "דרשה" זו ("מיסודו של רבי משה הדרשן") - וכי מה קשה ב"פשוטו של מקרא" לולי "דרשה" זו?!

[ואין לומר שהוקשה לרש"י עצם הסמיכות של פרשת ציצית לפרשת מקושש עצים שלפניו - שאם כן ה' מפרש זאת מיד כאשר הכתוב מסיים את פרשת מקושש ומתחיל בפרשת ציצית, ולא בסיום פרשת ציצית! ויתירה מזו, שהי' צריך להביא ענין זה כבר בתחילת פרשת המקושש - כדי לבאר את הסמיכות של פרשת המקושש עם פרשת עבודה זרה שלפניו. אלא שבכלל נראה כי אין סמיכות הפרשיות קושיא ב"פשוטו של מקרא", ולכן אין רש"י מפרש "למה נסמכה כו'" מלבד במקומות ספורים, כאשר על ידי הסמיכות מתבאר קושי נוסף בדרך הפשט].

לכאורה, היכן אנו רואים את הגוי גדול ועצום של בני ישראל? הרי אנו רואים תמיד איך הורסים ומשמידים את עם ישראל. אלא הכוונה היא, שכל יהודי יחיד הוא גדול ועצום. כל מה שיש לאומות העולם, הם לקחו מבני ישראל, ובכל החכמות, חכמת התכונה וכדומה, בני ישראל הם הראשונים. כשהיו זקוקים למישהו באמונה, לקחו יהודי שהשתמד. זהו "ונברכו בכך כל גויי הארץ" כל יהודי הוא גדול ועצום, מעניקים לו כוחות לפעול בהרבצת תורה, ולפעול בעד יהדות.

על אברהם אבינו כתוב "כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו' ושמרו דרך הוי'", לא רק את התורה והמצוות, אלא לשמור את דרך הוי', הדרך המובילה לשמירת תורה ומצוות, ובגלל כך אומר הקב"ה "כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו'".

ובכוח זה של "ואברהם הי' יהי' לגוי גדול ועצום" תעשו ותפעלו בעבודתם בהרבצת תורה ויראת שמים.

הריני פונה אל תלמידי הישיבות בכלל ואל תלמידי ישיבות תומכי תמימים בפרט, שכל אחד ישקיע עצמו בעבודת הרבצת תורה ויראת שמים ובעזה"י תצליחו.

(ספר השיחות ה'תש"ד עמ' 164 ואילך - ספר השיחות המתורגם ה'תש"ד עמ' קנ-קנא)

הנודע כדפוס
ליעליו נשבת
הירידת ר' שלמה
בן ר' יעקב ע"ה
יאנג
נפ"ע כ"ז תשרי התשפ"א
תנצ"ה

לקראת שבת

ב. ויובן בהקדים המשך דברי רש"י עד גמירא, וז"ל: "על כנפי בגדיהם - כנגד 'ואשא אתכם על כנפי נשרים'. על ארבע כנפות - ולא בעלת שלש ולא בעלת חמש; כנגד ארבע לשונות של גאולה שנאמרו במצרים: והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתני. פתיל תכלת - על שם שכול בכורות, תרגום של 'שכול' תכלא. ומכתם היתה בלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב. ושמונה חוטים שבה - כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים".

והנה, מלבד שצריך ביאור בכללות הענין - כיצד כל הרמזים הללו מהווים המשך לדברי רש"י לפני כן (כלומר: מה הקשר בין מה שכתב רש"י קודם שמצות ציצית "שקולה כנגד כל המצוות" לבין כל הרמזים שהוא ממשיך בפרטי המצוה), הרי יש כאן דקדוק גדול הבולט אפילו בשטחיות:

זה שרש"י מפרש את הרמז שב"על כנפי בגדיהם" וב"פתיל תכלת" - ניחא, שכן פרטים אלו נזכרים בתוך הפרשה כאן;

אמנם זה שרש"י מפרש את הרמז שב"על ארבע כנפות" ("ולא בעלת שלש . . . כנגד ארבע לשונות של גאולה") - תמוה: הרי בפרשתנו בכלל לא נזכר המספר של הכנפות שבציצית, וכל לשון זו של "על ארבע כנפות" כתובה רק בפרשת תצא (כב, יב)! מה ראה איפוא רש"י להקדים ולפרשה (לא במקומה, אלא) בפרשתנו?!

[וכן תמה בס' זכרון: "על ארבע כנפות אינו בפרשה זאת, ולא ידעתי טעם למה פירשו הרב בכאן, ובפרשת כי תצא במקומו לא דיבר בו כלל"!] .

ג. והביאור בכ"ז:

כל דברי רש"י אלו הם בהמשך למה שכתב לפניו, על הפסוק האחרון שבפרשת ציצית: "אני ה' אלקיכם, אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים, אני ה' אלקיכם". ובטעם השייכות דיציאת מצרים לפרשת ציצית, מפרש רש"י:

"אשר הוצאתי אתכם - על מנת כן פדיתי, שתקבלו עליכם גזרותיי".

ולכאורה פירוש זה חסר ביאור, וכמו שהקשה במשכיל לדוד: "מאי שנא מצוה זו? הרי על מנת לקיים כל המצוות הוציאנו ממצרים"! כלומר: זה שהקב"ה הוציא את ישראל ממצרים הוא על מנת שיקיימו כל המצוות - ולא רק מצות ציצית!

וכדי ליישב הפירוש ולבאר "מאי שנא מצוה זו" דציצית שדוקא בה נזכרה יציאת מצרים, מביא רש"י את דברי רבי משה הדרשן, המבאר את הסמיכות דשבת, עבודה-זרה וציצית בזה ששלוש מצוות אלו שקולות כנגד כל המצוות.

וכפי שלמדים מתוך לשון הכתוב בפרשתנו: "ועשיתם את כל מצוותי" - שפירושו (לפי ר"מ הדרשן) שעל ידי קיום מצות ציצית נחשב הדבר כאילו "ועשיתם את כל מצוותי" (והיינו, שלא רק שעל ידי קיום מצות ציצית זוכרים על קיום כל המצוות, אלא שקיום מצות ציצית כשלעצמה נחשב כקיום כל המצוות).

פרטים מהאסיפה החשאית

חשבנו צריך להיות: הצלת נפש אחת לוקחת אצלו 2-3 שעות, ואם ביממה ישנן עשרים וארבע שעות הרי שיכול היה להציל הרבה נפשות.

כמה נפשות יכול היה להציל?

ברצוני לספר לכם על אסיפה חשאית שהתקיימה פעם בפטרבורג [עיר הבירה של רוסיה]. האסיפה היתה בקשר לגזירה מסויימת על יהודים שהממשלה רצתה לגזור. את פרטי האסיפה אינני יכול כעת לגלות. באותה אסיפה היו נוכחים הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרשב"ב נ"ע], גדולי תורה ועסקנים וכן עורכי דין מהגדולים ביותר שבפטרבורג.

אחרי האסיפה הזמין הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק את כל משתתפי האסיפה, למלונן. השיחה התפתחה על איזה חשבון הנפש צריכים לעשות כל יום בקריאת שמע שעל המטה, והוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק שאל את העו"ד שליאסברג, שהי' מייצגם של נידוני המוות ברוסיה הצאריסטית, איזה חשבון נפש הוא עורך כל לילה. ענה העו"ד שליאסברג, שהוא מונה כמה אנשים הציל באותו יום מפסק דין מות.

אומר לו הוד כ"ק אאמו"ר, שלא צריכים לערוך חשבון כזה, אלא לחשוב כמה נפשות הי' יכול עוד להציל ממות. חשבנו צריך להיות: הצלת נפש אחת לוקחת אצלו 2-3 שעות, ואם ביממה ישנן עשרים וארבע שעות הרי שיכול הי' להציל הרבה נפשות.

אותו דבר אצלכם, מנהלי רמ"י ישיבות וחדרי תורה, החשבון אצלכם צריך להיות כמה נפשות הייתם יכולים עוד להציל.

כל יהודי יחיד הוא גדול ועצום!

על אברהם אבינו אומר השי"ת "ואברהם הי' יהי' לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ" שהכוונה היא הרי לא בני קטורה ובני ישמעאל, כן גם לא בני עשו, אלא הכוונה היא בני יעקב, בני ישראל.

הגדרת חיים

מכתבי עצה והדרכה בעבודת השי"ת בחיי היום יום

שביעות רצון – בגשמיות, ברוחניות ובעסקנות

תלוי באדם

ארשה לי להעיר בקצרה, הגם אשר עברתי על החוברת במהירות מפני קוצר הזמן, והוא, אשר עד כמה שדרוש להביא בחשבון ההישגים שהשיגו במשך עבודתם בשנה העברה, שזה משמש עידוד רוח להמשך העבודה, אבל לאיך גיסא, יש להיזהר שלא תביא השביעות רצון לאמירה בלב ואולי גם בפה, כבר עשיתי די, ואשמח בחלקי, ובבת אחת עם מנין המעלות יש גם להגיב על מה שעדיין לא נעשה ועל החסרונות שבעבודה (שכל מעשה בני אדם הרי הם חסרים השלימות).

(אגרות קודש ח"ב עמ' טא)

העיקר שיהיה ממה להיות שבעי רצון

...נהיית ממה שמביט בעין יפה על המוסדות באה"ק ת"ו ומודיע ע"ד המעלות שבהם והלואי שבמשך הזמן יהיו מעלות עצמיות ולא רק מפני שמשווה לחסרונות המוסדות אשר בחו"ל. וידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע עד כמה יש להזהר בהרגש דשביעות רצון כי ע"פ רוב משתמש בזה היצה"ר ליישן ולעורר רגש של מציאות וישות כו' שבמילא מקלקל עוד, וגם במה שנעשה עד עתה, ובאמת גם ע"ז החשש הנני מוותר ובלבד שיהי' ממה להיות בשביעות רצון במדה המתאימה לרצון כ"ק מו"ח אדמו"ר מייסד המוסדות ומנהלם...

(אגרות קודש ח"ז עמ' שלח)

רוח תרדמה והגדלת הישות

...מדת ההסתפקות בהעבודה הנעשית והשביעות רצון מזה צריכים להיות זהיר בזה ביותר שלא ישתמש בזה היצר-הרע ("דער קלוגינקער") לשפוך רוח תרדמה וחלישות בהעבודה המוכרחת להעשות מכאן ולהבא ולפעמים עוד יותר מזה שמשתמש בזה ג"כ להגדיל את הישות והמציאות ובפרט כשיש לו במה להאחז, היינו שהפעולות הם פעולות טובות הנראות בגלוי ובמוחש, אשר אז ה"ה בא בטענה חזקה ביותר וצריכים זהירות יותר...

(אגרות קודש ח"ז ע' טו)

...אופן וסוג חיי האדם, אם חיים מלאים שביעת רצון ותוכן, או בקו ההפכי, תלוי במדה חשובה וגדולה - ברצון האדם, המושל בראית עין שכלו להסתכל לצד ימין או לצד שמאל...

(אגרות קודש ח"ב עמ' טא)

בין שביעות רצון לייאוש

אף כי מזמן לזמן מגיעות אלי ידיעות אודותו, נעם לי לקבל עתה מכתבו, אף כי מובן שאיני שבע רצון ממצב הרוח הנשקף בו, והוא נפילת רוחו על אשר לפי דעתו אינו רואה פרי בעמלו ובעבודתו בתוככי הנוער.

ואף כי מובן אשר שביעת רצון גמורה של עסקן ובר פועל איננה מביאה תוצאות טובות ביותר, כי עלולה היא להחליש את המרץ אשר בו, כיון שהיצר מפתהו לומר, עשית דין והצלחת, ועתה יבואו אחרים וימשיכו, הרי גם קצה השני, היינו רגש של יאוש ואפילו של נפילת רוח חזקה, תוצאותי בלתי רצויות ועוד יותר מזיקות מאשר התוצאות מהקצה הראשון, כי הרפיון הנגרם על ידה גדול יותר.

(אגרות קודש ח"ב עמ' ד)

סימן טוב או רע?

מה שכותב שאינו שבע רצון, הנה סימן טוב הוא זה.

כי אי שביעת רצון יכול להמשיך גילוי כחות הנעלמים אם כחות הגלויים אינם מספיקים, מה שאין כן שביעת רצון מביא על פי רוב לישות וכו' והעדר העבודה ועל-כל-פנים העדר העבודה במרץ המתאים, וזה היפך תכלית המקווה, והכוונה שעבודת האדם צריכה להיות דוקא ביגיעה. והאריכות בזה אך למותר.

(אגרות קודש ח"ז עמ' לד)

את הנעשה ואת שלא נעשה

...ימים אלה קבלתי חוברת השנתית של... עם דו"ח...

ומעתה מיושב מדוע ענין זה ש"על מנת כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזרותיי" נאמר דוקא במצות ציצית - כי מצות ציצית שקולה כנגד "ועשיתם את) כל מצוותי", ולכן מתאים להזכיר בה את יציאת מצרים שהיתה "על מנת" שיקיימו את כל מצוות ה'.

ד. אמנם אין זה מספיק, כי בדרשה זו של ר"מ הדרשן גופא רואים ש(לא רק מצות ציצית שקולה כנגד כל המצוות, אלא) גם המצוה של עבודה-זרה וכן מצות שבת שקולות הן כנגד כל המצוות [ואדרבה: מזה שהכתוב מסמיך את פרשת ציצית לפרשיות של עבודה-זרה ומקושר משום ש"אף היא (ציצית) שקולה כנגד כל המצוות" משמע, שבעבודה-זרה ובשבת פשוט יותר שהם שקולים כנגד כל המצוות ואילו בציצית ה"ז בתורת חידוש]; ואם כן, למה נאמר "על מנת כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזרותיי" (ששייך כ"פ המצוות) דוקא בציצית (ולא בעבודה-זרה או בשבת)?

ולכן ממשיך רש"י, שכל הפרטים של מצות ציצית - (א) "על כנפי בגדיהם" (ב) "פתיל תכלת" (ג) "שמונה חוטים" - כולם שייכים הם לכל הענינים של יציאת מצרים [א] "כנפי בגדיהם" כנגד "ואשא אתכם על כנפי נשרים"; (ב) "פתיל תכלת" כנגד מכת בכורות; (ג) "שמונה חוטים" כנגד שמונה ימים עד סיום יציאת מצרים]. ולכן נאמר "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" - "על מנת . . . שתקבלו עליכם גזרותיי" במצות ציצית דוקא, משום שמלבד היותה מצוה כללית השקולה כנגד כל המצוות, הרי ניכר בה בגלוי השייכות ליציאת מצרים כפי שרואים בכל הפרטים דמיונה זו.

ומעתה מיושב זה שבפירושו בענין "על כנפי בגדיהם", אין רש"י מסתפק באומרו "כנגד ואשא אתכם על כנפי נשרים", אלא מביא גם ש"על ארבע כנפות" הם "כנגד ארבע לשונות של גאולה" - אף שבפרשתנו לא נזכר כלל פרט זה שבציצית יש ארבע כנפות - כי בהוספה זו מודגש אשר "כנפי בגדיהם" מכוון כנגד כל הענינים של יציאת מצרים, המרומזים בארבע הלשונות של גאולה: החל מ"והוצאתי" ועד "ולקחתי אתכם לי לעם" שמכוון כנגד מתן תורה שהוא הסיום והשלימות דיציאת מצרים; ומעתה מובן למה דוקא פרשת ציצית מסתיימת ב"אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים".

בין פסח שני ובנות צלפחד למקושש עצים

ויקריבו אותו המוצאים אותו מקושש עצים אל
משה ואל אהרן ואל כל העדה
(טו, לג)

לעיל גבי פסח שני (בהעלותך ט, ט) נאמר "ויקריבו
לפני משה ולפני אהרן", ופירש רש"י: "כששניהם
יושבין בבית המדרש באו ושאלום, ולא יתכן
לומר זה אחר זה, שאם משה לא הי' יודע אהרן
מנין לו". וגם גבי בנות צלפחד (פינחס כו, ב),
שנאמר בהן "ותעמודנה לפני משה ולפני אלעזר
הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה", מתייחס רש"י
לשאלה זו ומתרצה בשני אופנים.

ואם כן צריך ביאור - מדוע דוקא בפרשתנו
לא פירש רש"י הטעם שהוצרכו בני ישראל
להקריב את המקושש "אל משה ואל אהרן ואל
כל העדה" (ראה גם תורת חיים לב"ב קיט, ב ועוד)?
ויש לומר:

גבי פסח שני ובנות צלפחד היתה הקריבה אל
משה כדי לברר את ההלכה, ובזה ודאי קשה "אם
משה לא הי' יודע אהרן מנין לו", ולכן התעכב
רש"י וביאר את הטעם לזה.

אך בפרשתנו היו בני ישראל יודעים מכבר
את דינו של המקושש, כפרש"י להלן (טו, לד) "לא
היו יודעים באיזו מיתה ימות, אבל יודעים היו
שהמהלך שבת במיתה". וממילא מובן שלא
באו אל משה כדי לברר את דינו של המקושש,
אלא כדי למוסרו לעונש מיתה. ומסירה זו אינה
למשה בלבד, אלא גם "אל אהרן ואל כל העדה",
כי יש למסור את המקושש לרשות הציבור כולו
שיקיימו בו את הדין.

ורק שלאחר שנמסר לרשות הציבור - "לא
היו יודעים באיזו מיתה ימות", ולכן המתינו
להוראת הקב"ה, אך אי ידיעה זו לא היתה סיבת
ההקרבה "אל משה ואל אהרן".

"בן עמרם" – לשון זילות או לשון כבוד?

ויהס כלב את העם אל משה
אל משה כי אמר וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם, השומע הי'
סבור שבא לספר בגנותו וכי
(יג, ל רש"י)

לכאורה צריך ביאור (ראה גם רא"ם): מנין לו
לרש"י שכלב כינה את משה "בן עמרם" ולא
קראו בשמו? ובפרט ששינה בזה מלשון הכתוב
"ויהס כלב את העם אל משה".

ויש לבאר בפשטות:

קיי"ל דאסור לקרוא לרבו בשמו מבלי
להקדים תואר של כבוד, כמו "מורי", "רבי"
וכיוצא בזה (סנהדרין ק, א. רש"י טו). וכן מצינו בפרשת
בהעלותך (יא, כח), שכאשר יהושע דיבר אל משה
קראו "אדוני משה".

והנה, כאשר ביקש כלב להשתיק את העם
על ידי שיהיו סבורים שבא לדבר בגנותו של
משה, ומובן שלא הי' יכול להקדים לשמו של
משה תואר של כבוד, ומאידך גם הי' אסור לו
לקרותו בשמו. ולכן פירש רש"י שכינה כלב את
משה "בן עמרם", שבוה אין תואר כבוד, ומאידך
גם לא קרא לרבו בשמו.

ובפרט שלשון זה משתמע לתרי אנפי:
השומעים היו סבורים שכינה את משה "בן
עמרם" בדרך זלזול, כאילו כל מעלת משה היא
היותו "בן עמרם". אך אליבא דאמת, באמירת
"בן עמרם" יש כבוד גדול יותר מאשר אילו הי'
קוראו בשמו, שהרי יש אומרים שבפני רבו אין
להזכיר שמו כלל, ואפילו בתואר של כבוד (ראה
ש"ך יו"ד סי' רמ"ב סקכ"ד).

וכדאשכחן נמי לשיטת רש"י בפ' ויקרא וצו
בגדר "חלה" דקרבנות, שמן התורה יש גודל
קבוע בזה לעולם. וזהו שהדגיש לנו רש"י
דהכא אינו כן, אלא חכמים קבעו שיעור
ביחס לגודל העיסה, לבעה"ב א' מכ"ד
ולנתתום א' ממ"ח.

ולדרכנו נמצא דשי' רש"י על המקרא
אינה ככתובת הנוכח"ל, חדא דלרש"י
חייב ההפרשה מחייב מן התורה חשיבות,
"חלה - טורטי"ל", ואין די במשהו, פירורין
וכיו"ב. ותו, דהא דחכמים נתנו בה שיעור
- אינו שייך לחיוב הנתינה לכהן, אלא
שייך הוא לשיעור חלה שאמר הכתוב גבי
הפרשה. ובטעם שכן נקיט רש"י בפירוש
המקרא, י"ל משום שמפשט המקרא משמע
דלא רק התיבות "תרימו תרומה לה" אלא
גם התיבות שבפסוק הבא לאחריו "תתנו
לה' תרומה" - מיירי בעצם המצוה דהפרשת
תרומה לה', ולא לענין פעולת הנתינה לכהן
(אשר בענין זה מיירי הכתוב רק להלן בפ'
קרח גבי מתנות כהונה), דגם בפסוק זה השני
מפורש שהדבר הוא "לה' תרומה". ולהכי
יש לפרש דזה שכפל הכתוב הדבר בלשון
"תתנו" (אף שהכוונה באמת היא לאותו
התוכן ד"תרימו") אינו אלא "לפי שלא
שמענו וכו'", כדפירש רש"י על הפסוק.

ומעתה י"ל דרש"י לשיטתו הוקשה
לי בפירוש המקרא כאן, דאחר שאמר
הכתוב גופא "חלה תרימו תרומה", ו"חלה"
הלא היא עוגה וחררה, שהוא דבר שיש
לו שיעור - א"כ איך אפשר לומר דדבריו
הכתוב "כתרומת גורן כן תרימו אותה"
כוונת התורה היא להא דלא נאמר בתרומת
גורן שיעור והכי נמי בחלה די במשהו וליכא
שיעור. וזהו שתייר רש"י לאלתר בהמשך
פירושו והוסיף הדגשה דאה"נ שלא נאמר
בה שיעור להדיא, אבל מ"מ כיון שהתורה
קראה לה "חלה" נתנו בה חכמים שיעור, פי'
דאע"ג שחלה היינו עוגה וחררה סתם, אבל
הלא השם "חלה" מורה על חשיבות ידועה
שצריכה להיות בחלק הנתרם, ולא פירורין
וכיו"ב, ולהכי נתנו חכמים שיעור קבוע
בחלה גם בכמות עוגה זו.

אבל עדיין אין די לרש"י להודיע סתם
דחכמים נתנו שיעור, דכיון שב"חלה"
שהיא עוגה וחררה - אין מוגדר בזה מצד
עצמו שום שיעור (ויש חלות במידות שונות
זמ"ז), א"כ הי' מקום להבין שהשיעור
שרצו לקבוע חכמים הוא שיעור אחד קבוע
לעולם ל"חלה" זו, היינו שהחלה שמפרישין
כשעצמה נקבע לה שיעור אחד (בלי שיהי'
הדבר תלוי בגודל העיסה שממנה נטלה),

מצוות חלה שמבטלת עבודה זרה

איך מצוות חלה היא יסוד האמונה כולה? / מהו הטא עבודה זרה בדקות? / האם המזלות אכן מורידים שפע לעולם? / ומדוע בעלת הבית צריכה להפריש חלה יותר מן הנחתום
מחות מצוות חלה והאמונה הטהורה באחדות ה'

את חשיבותה ויסודיותה של מצוות חלה האמורה בפרשתנו (טו, יז ואילך), הורו חז"ל בכך שדימו אותה ליסוד האמונה: "למה נסמכה פרשת חלה לפרשת עבודה זרה, לומר לך שכל המקיים מצות חלה כאלו בטל עבודה זרה, וכל המבטל מצות חלה כאלו קיים עבודה זרה" (ויקרא רבה פט"ו, ו).

ויש לתמוה: כיצד משווים חז"ל את הפעולה הפשוטה והקטנה של הפרשת חלה מן העיסה, לביטול עבודה זרה, שהוא יסוד האמונה ויסוד כל התורה כולה?

המזלות הם רק "כגרזן ביד החוצב"

תחילת עבודה זרה בעולם מתוארת בריש הל' ע"ז שברמב"ם:

"בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדולה, ונבערה עצת חכמי אותו הדור. אמרו, הואיל והאל-ברא כוכבים אלו וגלגלים אלו להנהיג את העולם. ראויים הם לשבחם ולפארם, ולחלוק להם כבוד, וזה הוא רצון האל-ברוך הוא".

בני דור אנוש ראו שהשי"ת משפיע את השפע לעולם דרך הכוכבים והמזלות, ואכן דבר זה הוא אמת, וכמו שכתוב "ממגד תבואות שמש וממגד גרש ירחים" (ברכה לג, יד), והיינו שמיני צמחים שונים מקבלים את חיותם על ידי השמש והירח.

אך טעותם הייתה, שחשבו שהקב"ה הפקיד את הכוכבים והמזלות על השפע, באופן שיהיו הם המחליטים כמה יושפע לכל אדם. ועל כן היו עובדים למזלות ומשבחים אותם ומשתחוים אליהם, שהלא לפי טעותם הם בעלי כח ובחירה. וגם העלו בדעתם הכוזבת שעל ידי שישתחוו

לקראת שבת

יא

הכתוב הא דחכמים נתנו שיעור, ולא רק זאת אלא טרח לפרט בדיוק כמות השיעור שנתנו, משל הי' ספר הלכות ולא פירוש למקראות, ומצינו בכמה מתנות שלא טרח בפירושו להזכיר שיעור שנתנו חכמים, כגון פאה וביכורים ואכ"מ.

וגם מצד עצם תוכן פירוש רש"י כאן היא מילתא דתמיהא להוסיף כאן דוקא הא דנתנו חכמים שיעור, דהא מראש דבריו נראה שבא הכתוב להדיא לומר דחלה שוה לתרומת גורן שלא נאמר בה שיעור ואינה שוה לתרומת מעשר שנאמר בה שיעור, היינו דאין כוונת רש"י רק לומר שבפועל לא אמר כאן הכתוב שיעור, אלא שבדוקא הודיענו הכתוב בהדיא "כתרומת גורן כן תרימו אותה" - היינו דקאמר רחמנא שלא תהי' בשום שיעור, ושוב בא רש"י והוסיף דחכמים נתנו שיעור, ונראה כאילו באו חכמים להורות להיפך מהמפורש בכתוב.

והנה הכי איתא בס' הפרדס לרש"י הל' פסח סי' קלא "הרוצה להפריש חלה מעיסה אומר כו' אקב"ו להפריש תרומה, דלהפריש חלה לאו ברכה היא, ופירוש חלה היא עוגה וחררה ואין שם הפרשה כלל, וחלה תרימו תרומה כתיב, והכי קאמר חלה אחת מן העוגות תרימו לשם תרומה כו' ופושטו כעין חררה מדקרי ל' קרא חלה כו'" (ונחלק בזה על הרמב"ם (ביכורים ה, יא) ועוד, דהברכה היא להפריש חלה), ואף בפירושו למקרא הביא הא דגוף התיבה חלה משמעו עוגה וחררה, דעה"פ "ראשית עריסתכם חלה תרימו תרומה" פי' "תלקח חלה אחת תרומה לשם ה'", ותיכף פירש משמעות התיבה "חלה" - "טורטיל" בלעז, והיינו עוגה וחררה.

ובשו"ת נוב"י (מהדו"ת יו"ד סר"א) כבר עמד על דברי פרש"י אלו, ודחה בראיות ובסברות דברי המזרחי דאסמכתא בעלמא הוא. ועל כן כתב דבר חידוש, דיש לחלק בזה בין ב' ענינים שיש בהפרשת חלה, חדא דעיי"ז מפקיע איסור טבל מן העיסה, ולענין זה אף אם יחזיק החלה בידו ולא יתננה לכהן אין כאן אלא גזל הכהנים אבל העיסה הותרה באכילה, אולם מלבד זה ישנה עצם המצוה העיקרית דנתינה לכהן, ובזה הוא החילוק, דלפטור העיסה אין שיעור כלל מה"ת ואפי' משהו פוטר העיסה, אבל הענין הב' דנתינה לכהן יש לו שיעור מה"ת דצ"ל "כדי נתינה".

ובאמת נ"ל בזה באו"א בשיטת רש"י על המקרא, ובהקדים דפרש"י גבי כדי נתינה מצינו גם בספרי, וז"ל "תתנו לה' תרומה, למה נאמר, לפי שהוא אומר חלה תרימו תרומה אבל לא שמענו שיעור חלה, תתנו לה' תרומה, עד שיהא בה כדי מתנה לכהן, מכאן אתה אומר שיעור חלה של בעה"ב א' מכ"ד ושל נחתום א' ממ"ח", אבל רש"י שינה בזה, דבספרי הזכיר שיעור א' מכ"ד וא' ממ"ח תיכף לאחר שכתב דיש שיעור כדי נתינה כו', אבל רש"י בחר שלא להזכיר סכום שיעור זה בדבריו כאן גבי כדי נתינה, אלא דוקא לעיל היכא שהזכיר הא דליכא שיעור מן התורה כו'. ומה גם שאין ברור אמאי טרח להזכירו שם, דכידוע אין רש"י בפירושו למקרא מזכיר מדברי הש"ס וכיו"ב אלא הנצרך ומוכרח להבנת פשט הכתוב, כמ"ש רש"י עצמו כמ"פ בפירושו דלא בא אלא לישב פשוטו של מקרא, וא"כ בשלמא מה שהזכיר הא דלא נאמר שיעור ה"ז כדי ללמדנו מה רצה הכתוב להשמיע במה שאמר "כתרומת גורן" ולא תרומה אחרת, אבל עדיין אין ביאור במה נוגע להבנת פשט

להם, ירכו להם המזלות את השפע.

אבל טעות גדולה היא זו (בהבא לקמן ראה גם קונטרס "ומעין מבית ה'" מאמר כג פ"א; מאמר כד ואילך. ועוד), כי אף שהשפע נשפע לעולם באמצעות המזלות, מכל מקום אין למזלות כל חשיבות לגבי הבורא, ואין להם שום בחירה להחליט כמה יושפע לאיזה אדם. אלא הקב"ה הוא זה המנהיג את העולם כל רגע ורגע, והוא מחליט על השפע שיומשך אל האדם. ורצון השי"ת הוא ששפע פלוני יעבור דרך מזל פלוני.

ומשל למה הדבר דומה, לגרזן האחוז ביד החוצב. דאף שהחציבה עצמה נעשית על ידי הגרזן, מכל מקום לא יטעה שום אדם לומר שהגרזן יש לו איזו החלטה ורצון כיצד לחצוב, אלא האדם החוצב הוא המחליט כל רגע ורגע באיזה כח יכה והיכן יחצוב, והגרזן הוא רק כידא אריכתא של החוצב.

וכך גם כל המזלות שדרכם מושפע לעולם, המה כגרזן בידו של הקב"ה כביכול. הקב"ה אכן משפיע באמצעותם, אך אין להם כל שליטה וממשלה ובחירה, אלא יש בעל הבית לבירה זו, שהוא ית' מנהיג כל פרט ופרט בעולם.

ונמצא שתוכן עניין עבודה זרה אינו רק החשבת הכוכבים ומזלות כאלוקה ר"ל, אלא גם החשבתם כבעלי בחירה על השפע הנמשך דרכם, נכללת גם היא בחטא עבודה זרה.

עבודה זרה ברקות

והנה, עניין עבודה זרה זו אינו רק הסגידה לשמש ולירח ומזלות, אלא גם לכל כחות הטבע. טבע הארץ שהיא מצמיחה את הנזרע בה, וטבע העולם שאם אדם משקיע בעסקו כך וכך על פי כללי המסחר אזי מרוויח לפרנסתו, ונראה ונדמה בחיצוניות אשר העולם מתנהג על ידי חוקי הטבע עצמם, ואין נראית בגלוי יד ה' המשגיח על כל פרט ופרט. והאמת היא אשר חוקי הטבע אין להם שום שליטה והשפעה, אלא יהודי "מאמין בחי העולמים וזורע" (תורה אמונת שבת לא, א בשם הירושלמי), שיודע שהצמיחה תיעשה רק על ידי הקב"ה, אלא שהלביש הנהגתו את העולם בכחות הטבע, כחוצב האוחז בגרזן.

וזהו עניין עבודה זרה בדקות, שאמנם אין האדם כאותם הטיפשים שמשתחוים לעץ ולאבן ומחשבים אותם לאלקות, והוא הרי מאמין באמונה שלימה בהשי"ת בורא העולם, אלא שטועה לחשוב שעזב הקב"ה הנהגת העולם ח"ו בידי חוקי הטבע, ועל כן מחשב הוא את ענייני ודרכי הפרנסה, וטועה לחשוב שככל שיתחכם יותר יבוא אליו יותר שפע, ואינו משים על לב שהנהגת העולם היא בכל רגע ורגע בידי השי"ת בלבד, שהוא המשפיע באמצעות אותם המזלות וחוקי הטבע.

[נראה במקור הדברים עבודה זרה בדקות יותר, והיא בעצם מה שמחשיב את העולם למציאות, בעוד שהאמת היא ש"אין עוד מלבדו" (ואתחנן ד, לה), והוא ית' הנמצא יחידי ואין בלתן].

הפרשת חלה – הכרזה על האמונה

וזהו תורף עניין מצוות חלה, שבה ועל ידה מכריז האדם על אמונתו השלימה ותמימה בהשי"ת, שמנהיג את העולם בפועל בכל רגע ורגע:

המורה מודפס
לעילוי נשמת
הרב שמעון ב"ר מנחם
שמואל דוד הלוי ז"ל
רי"ט ש"ק
נפטר כ' כסלו ה'תשפ"ב

בהא דחלה אין לה שיעור מה"ת

יפלפל בדברי הנובי" שחלק על המפרשים וחדש דהא דאין שיעור מה"ת הוא בחיוב הפרשה ולא בנתינה לכהן / יבאר דרך חדשה לשיטת רש"י בפירוש המקרא, דגם בהפרשה יש מקור מן התורה לומר דבעינן חשיבות ושיעור

אחת ג"כ פטר את כל הכרי מה"ת. ולכאור' זו רק דעת יחידאה ומכל הפוסקים נראה ברור דחלה אין לה שיעור כלל מה"ת, ראה גם טושו"ע יו"ד סי' שכב.

והנה רש"י עה"פ ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה כתרומת גורן, פי' "כתרומת גורן – שלא נאמר בה שיעור, ולא כתרומת מעשר שנאמר בה שיעור. אבל חכמים נתנו שיעור לבעל הבית א' מכ"ד ולנחתום א' ממ"ח". אולם עה"פ תתנו לה' תרומה, פי' "לפי שלא שמענו שיעור לחלה נאמר תתנו שיהא בה כדי נתינה", ולפום ריהטא נראה דכוונתו שמה"ת יש שיעור לחלה. והמהר"ל כתב בכוונת רש"י כעין דברי הרדב"ז הנ"ל, דשיעור כדי נתינה "למצוה הוא דקאמר, אבל בודאי שם חלה חל עלי' אפילו נתן לו פחות מכדי שיעור נתינה". אבל כבר הקדימו המזרחי ונקט להדיא דכוונת רש"י רק לאסמכתא בעלמא.

כתב הרמב"ם רפ"ה מהל' בכורים "מ"ע להפריש תרומה מן העסה לכהן, שנאמר (פרשתנו טו, כ) ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה, וראשית זו אין לה שיעור מן התורה, אפילו הפריש כשעורה פטר את העיסה. ומדברי סופרים שמפרישין א' מכ"ד מן העסה כדי שיהי' בה כדי מתנה לכהן, שנאמר תתן לו, תן לו דבר הראוי לתנו מתנה, והנחתום העושה למכור בשוק מפריש א' ממ"ח לפי שעיסתו מרובה יש בשיעור זה כדי מתנה". ומפורש יוצא דמה"ת אין שום שיעור ודי במשהו, והשיעור שנוכר במתני' דחלה (ב, ז) א' מכ"ד או א' ממ"ח הוא מד"ס. ולפי' דהילפותא לשיעור כדי מתנה מ"תתן לו" היינו רק אסמכתא בעלמא ולא שהוא דין מה"ת.

אבל ברדב"ז על אתר נקט דאף שיעור א' מכ"ד כו' הוא מה"ת אלא שהוא רק ל"מצוה כתיקנה", אבל אם הפריש חיטה

לחשש זה, כי "חפץ בנו ה'", החפץ והתענוג של הקב"ה הוא בבני ישראל ועבודתם, ולכן ניתן להם כח מיוחד מהשי"ת שלא ליפול ולשקוע בגשמיות, אלא לחבר את שני ההפכים, רוחניות וגשמיות, ולהעלות גם את הענינים הגשמיים לקדושה.

עיקר העבודה הוא "לבן"

פתיל תכלת
על שם שכול בכורות, תרומו של שכול תכלת. ומכאן היה כלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב. ושמונה חוטין שבה, כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו מצרים עד שאמרו שירה על הים (פז, לח. רש"י שם, כא).

צריך ביאור: מדוע מקדים רש"י את הרמז שב"פתיל תכלת", שהוא רק פרט אחד במצות ציצית, לפני הרמז שב"שמונה חוטין שבה", שהם כללות המצוה כולה?

ויש לבאר הרמז בזה בעבודת האדם לקונו:

מבואר בספרי חסידות (ראה לקו"ת פרשתנו מד, א. קרח נג, ג ואילך), שחוטית התכלת שבציצית מרמזים על עבודת היראה והפחד לעבור על רצון הקב"ה - "סור מרע" [ומתאים גם עם פירוש רש"י, שמפרש שה"תכלת" מרמז על "שכול בכורות", והיינו שבירת הרע], וחוטית הלבן מרמזים על עבודת האהבה והקירוב להקב"ה - "עשה טוב".

ועפ"ז יש לבאר בדרך הרמז הטעם שהקדים רש"י את התכלת לחוטית הלבן, כי בעבודת השי"ת יש להתחיל ב"סור מרע", עבודת היראה, ואח"כ להתעלות ולעבוד באהבה, "עשה טוב".

והנה, מבואר בפרי עץ חיים (שער הציצית פ"ה, וכן בלקוטי תורה לאדמו"ר הקו"ן פרשתנו מה, ד) שבזמננו אין לנו תכלת. ונמצא, שכל שמונת החוטין, גם אלו שהיו צריכים להיות חוטית ה"תכלת", הרי הם לבן.

ומזה יש ללמוד בעבודת האדם לקונו, שאף שתחילה יש לעסוק בעבודת ה"תכלת", "סור מרע", מכל מקום עיקר העבודה היא בקו האהבה - "עשה טוב". וכאמר רשב"י "אנן בחביבותא תליא מילתא" (וח"ג קכח, א), שאצלנו עיקר העבודה היא עבודת ה"חביבותא" - האהבה והקירוב להשי"ת.

מדוע אין לחשוש מפילה כנפילת ה"נפילים"?

ושם ראינו את הנפילים
ענקים, וכנני שמחואי ועואל שנפל מן השמים (ג, ל. רש"י)

יש לבאר בדרך החסידות את יראתם של המרגלים מהענקים ש"נפלו מן השמים":

ידוע ביאור כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע (לקוטי תורה ריש פרשתנו, ועוד) שהמרגלים היו אנשי מעלה, וכוננתם היתה כדי שיוכלו לעבוד השי"ת כראוי לפי דעתם, כי המרגלים ידעו שבארץ ישראל יצטרכו לחרוש ולזרוע ולהתעסק בשאר ענינים גשמיים, ויראו שע"ז יתנתקו מעבודתם הרוחנית. ולכן ה' רצונם להישאר במדבר, ששם ה' כל עסקם בעבודה רוחנית בלבד, וצרכיהם הגשמיים היו מסופקים להם מן השמים בלא התעסקות ויגיעה.

ושורש טעותם היתה ההנחה אשר גשמיות ורוחניות הן בסתירה זו לזו, והעוסק בדברים גשמיים לא שייך שיתעסק באותו זמן גם בעבודה רוחנית.

וכראי לחשש זה, סיפרו המרגלים אודות ה"נפילים" ש"נפלו מן השמים":

מסופר במדרשי חז"ל בארוכה (ראה ילקוט שמעוני בראשית רמז מד, ועוד), שהנפילים היו מלאכי מרום אשר ירדו לעולם הזה כדי להוכיח שאפשר לעמוד בנסיונות העולם ולהישאר עובדי השי"ת. ואף על פי שכוונתם היתה לשם שמים, מכל מקום לא יכלו לעמוד בנסיונות עולם הזה, ונפלו וירדו למטה מטה.

ומזה רצו המרגלים להוכיח שכן הוא בנוגע לעם ישראל, שלמרות גודל מעלתם ודרגתם הרוחנית בהיותם במדבר, מכל מקום, הכניסה לארץ ישראל והתעסקות בעניני עולם הזה תגרום להם נפילה וירידה.

ועל טענה זו השיבו יהושע וכלב "אם חפץ בנו ה' גו' וה' אתנו וגו'" (פרשתנו יח, ט):

הן אמת שירידת המלאכים לעולם הזה פעלה בהם ירידה ונפילה, אך בבני ישראל אין מקום

אדם המגבל עיסה, יכול לטעות שהעיסה שבידו באה לו על פי חוקי הטבע, שהלא בכל מקום ומקום בין לישראל ובין לגויים הארץ מצמיחה את הנזרע בה, וממילא אינו רואה בזה את יד ה'. וגם אם יודע ומכיר שהקב"ה ברא את העולם ואת חוקי הטבע עצמם, עלול לטעות ולחשוב שלאחר שברא השי"ת את חוקי הטבע, מעתה הם עצמם מנהיגים את העולם ח"ו.

ועל כן עומד היהודי ומפריש חלה מן העיסה, שחתיכה זו היא "ראשית עריסותיכם" (פרשתנו טו, כ), ובכך מודיע שכל העיסה ופרנסתו ונכסיו וכל אשר לו שייכים להקב"ה, שהוא הנותן לו כח לעשות חיל, והוא זה המצמיח תבואה ומשפיע דרך חוקי הטבע עד שזוכה לקבל מזונו בעיסה המוכנת בידו. וממילא אין הוא נותן את העיסה בתורת צדקה ונדבה, אלא מפריש את "ראשית" העיסה לה', ובכך מודיע שבעצם כל פרנסתו ונכסיו וכל אשר לו, כולם בבעלות השי"ת הם, מאחר שמגיעים מאת הבורא עצמו בהשגחתו הפרטית, וחלה זו - ללמד על כל העיסה ועל כל נכסיו יצאה.

וזהו טעם מה שאמרו חז"ל ש"המקיים מצות חלה כאלו בטל עבודה זרה", להיות שבהפרשה זו מוציא מדעת הטועים, ומוכיח את אמונתו התמימה בהשי"ת, שאינו טועה לחשוב שטבע העולם יש לו שליטה והשפעה ח"ו, אלא ברי אצלו ש"ברכת ה' היא תעשיר" (משלי י, כב).

ומאידך, "המבטל מצות חלה כאלו קיים עבודה זרה", כי מה שאינו מפריש חלה מראה על כך שהוא מחשיב את כחות הטבע, וטועה לסבור שהם הנותנים לו את השפע, והרי הוא "מקיים" עניין של עבודה זרה.

בעלי עסקים רואים בנקל יותר יד ה'

ועל פי האמור, יש ליתן טעם ועומק בשיעורים שנתנו חכמים בחלה:

מעיקר הדין מדאורייתא, חלה "לא נאמר בה שיעור", אלא ש"חכמים נתנו בה שיעור, לבעל הבית אחד מעשרים וארבעה ולנחתום אחד מארבעים ושמונה" (רש"י בפרשתנו טו, כ).

וביאור העניין: נקודת האמונה היא בעצם הנפש ואין להגבילה בשיעור מסוים, ועל כן מדאורייתא סגי לחלה בכל שהוא. אלא שחכמים נתנו בה שיעור, מכיוון שעל האמונה לחדור בחכמה ובשכל שבנפש ולסלק משם כל שמץ עבודה זרה ואפילו בדקות. וזהו ש"חכמים" - בבחינת החכמה ושכל האדם, שם יש שיעור עד כמה יש לפעול בהחדרת האמונה בשכל האדם.

ובשיעור שנתנו חכמים, חילקו בין בעל הבית לנחתום. כי הנה, בעלי עסק רואים השגחתו ית' על כל צעד ושעל, שהרי פרנסתו תלויה תדיר בעליית השערים וירידתם, ובצירופי מקרים ובכל תנאי הזמן והמקום המשתנים, ובנקל להם לשים ליבם אל השגחתו ית' המלווה אותם. ולעומתם אדם היושב בביתו אינו רואה במוחש כל כך השגחה העליונה.

ולפיכך, נחתום שהוא בעל עסק, די לו בשיעור מועט של אחד מארבעים ושמונה, שכן פחות יש לשלול אצלו עניין עבודה זרה, שהלא הוא רואה במוחש את הנהגת העולם על ידי הקב"ה. אבל האישה המגבלת את העיסה, ואינה בקיאה בכל השתלשלות הפרנסה, וממילא אינה רואה השגחתו ית' בכל צעד, עלי' מוטל יותר לשלול עניין עבודה זרה בדקות, וחלתה היא בשיעור גדול יותר, אחד מעשרים וארבעה.